№ 17 Շաբաթ փետրվարի 14 1887 Շաբաթ փետրվարի 14 № 17

ՏԱՍՆ ԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Թատրօնական սէզօնը վերջացաւ.——ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գիւղային և չերամի սերմավաճառները. Նամակ Բագուից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Իշխան Բիսմարկ և Նոր բէյ-խատագը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ՖԵԼԻԵՏՕՆ.

ԹԱՏՐՕՆԱԿԱՆ ՍԷԶՕՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Անհերքելի է որ Թատրօնը հասարակական կրթիչ հիմնարկութիւններից մինն է, բայց թէ հասարակական կրթիչ հիմնարկութիւնների շարքում Թատրօնը ի՞նչ տեղ է բռնում,—դրա մասին կարծիքները տարբեր են:

Բացի Թատրօնից ամեն քիչ թէ շատ լուսաւորված հասարակութեան մէջ կան հասակ առածների համար և ուրիշ կրթիչ ֆակտօրներ, ինչպէս հրապարակական դասախօսութիւն, գրականութիւն և մամուլ: Այժմ հարց է թէ Թատրօնը այդ հասարակական կրթիչ ֆակտօրների շարքում բռնո՞ւմ է արդեօք առաջին տեղը, թէ ոչ:

Լուսաւորված երկիրներում գրականութիւնը և մանաւանդ մամուլը, անշուշտ, աւելի մեծ կրթողական դեր են խաղում, քան թէ Թատրօնը: Մամուլը կատարեալ անհրաժեշտութիւն է, այն ինչ Թատրօնը դարձել աւելի շռայլութիւն է. առանց լրագիր՝ քաղաքակիրթ մարդը, բարձր դասակարգի մարդուց սկսած մինչև վերջին բանւորը, մի օր անգամ չէ կարող անցկացնել,—այն ինչ Թատրօնը յաճախում՝ է ամբողջ շաբաթը մի անգամ, կիրակի օրերը և այն էլ ոչ միշտ....

Բայց դուցէ մեր ժողովրդի մէջ, որտեղ գրագիտութիւնը այնքան տարածված չէ, որքան Եւրօպայում, որտեղ գրեթէ ամեն մի անհատ, մարդ թէ կին, կարդալ գիտէ, դուցէ մեզանում, ասում ենք, Թատրօնին կարող էր վիճակված լինել աւելի մեծ դեր խաղալու, որովհետև լրագիր կարդալը կարող է միմիայն գրագէտ մարդը, կարդալ իմացողը, այն ինչ Թատրօնական ներկայացումն այն առաւելութիւնն ունի, որ, որպէս կենդանի խօսք, նա կարող է կրթիչ ներգործութիւն ունենալ և կարդալ-գրել չիմացողի վրա էլ....

Այժմ, եթէ այդ թէօրիական ենթադրութիւնից մենք անցնենք գործնականութեանը, անցնենք փաստերի, կը համոզվենք, որ այդ թէօրիապէս դուցէ ճիշդ ենթադրութիւնը, իրականութեան մէջ սխալ է յայտնվում: Ամեն տարի, երբ ունեցել ենք Հայոց Թատրօն, սէզօնի փակվելուց յետոյ յայտնվում էր որ Թատրօնն էլ շատ չէ յաճախվում մեր հասարակութիւնից և Թատրօնի գործն էլ իր ծախսերը չէ ծածկում ու միշտ բաւական նշանաւոր դէֆիցիտ է լինում Թատրօնի եկամուտքի մէջ, ինչպէս և պատահել է այսօր, երբ Թատրօնական սեզօնը վերջացաւ: Թատրօնի գործը մեզանում այսօր էլ բաւական մեծ դէֆիցիտ է կրում, այլ և չենք խօսում, որ ոչինչ շահ չէ բերում:

Ուրեմն Թատրօնն էլ, ինչպէս մեր բոլոր միւս հասարակաց հաստատութիւնները, չէ աջողվում մեզանում, նա էլ խոշոր դէֆիցիտի է ենթարկվում: Այդպիսով կարելի է կրկին հաստատապէս ասել, որ մեզանում ոչինչ չէ աջողվում:

Բայց Թատրօնի մասամբ չաջողվելու գլխաւոր պատճառները կարող են երեք հետևեալները լինել: Նախ՝ մեր Թատրօնական խմբի անդամները, դերասանները ու դերասանուհիները, մեծ մասամբ իրանք անկիրթ, անզարգացած անձինք են,—ուրեմն ի՞նչպէս կարող են նրանք իրանց խաղով կրթողական ներգործութիւն ունենալ հանդիսականի վրա, երբ իրանք անկիրթ անձինք են: Թատրօնի գործի մեզանում չաջողվելու երկրորդ պատճառն այն է որ եթէ Թատրօնը կրթողական դեր պէտք է խաղայ հասարակութեան գլխաւորապէս միջին և ստորին դասակարգի վրա, այն դասակարգերի վրա, որոնք իրանք ոչինչ չեն կարդում և կարող են կրթվել միմիայն կ ե ն դ ա ն ի խ օ ս ք ո վ,—այն ժամանակ Թատրօնը իր մուտքի գնով էլ պէտք է մատչելի լինէր յիշեալ դասակարգերի անհատներին: Այլ և չենք խօսում բանւոր, կինտօ, մշակ մարդու մասին, որ մեզանում մտաւոր զարգացման այնպիսի ստոր վիճակի մէջ է, որ իսկապէս ոչնչով չէ հետաքրքրվում. բայց վերցնենք մեր միջին դասակարգի մարդուն, դիցուք մի մանրավաճառին, որ թէև հայերէն խօսել գիտէ և հասկանում է, բայց կարդալ գրել չը գիտէ: Նրա համար Թատրօնը պէտք է ամեն միւս կրթիչ ֆակտօրների տեղը բռնէր՝ և հրապարակական դասախօսութեան, և մամուլի ու գրականութեան, և դպրոցական կրթութեան, որ պակաս էր նրան իր մանկութեան ժամանակ: Եւ եթէ այդպէս է, ուրեմն Թատրօնը իր գնով էլ պէտք է մատչելի լինէր այդ մանրավաճառին, կամ խանութի գործակատարին: Բայց երևակայեցէք ձեզ որ այդ մանրավաճառը կամ խանութի գործակատարը, եթէ ուզենար սէզօնի ընթացքում շաբաթը երկու անգամ տրվող իւրաքանչիւր ներկայացման ներկայ գտնվել,—կը համոզվէք, որ եթէ նա մինչև անգամ բայօկ կերթայ, իւրաքանչիւր անգամի համար 30 կոպէկ վճարելով, և ոչ թէ բուքլիանոց աթոռները, նա այնու ամենայնիւ Թատրօնի կրթողական ներգործութիւնը վայելելու համար պէտք է վճարի տարվայ ընթացքում մօտ 20 րուբլի պատկառելի գումար, եթէ ընդունենք որ տարվայ ընթացքում 50—60 ներկայացումն է տրվում: Սակայն որովհետև բոլորը չեն կարող բ ա յ օ կ գնալ, քանի որ այդտեղ բոլորի համար տեղ չը կայ, ուրեմն միջին դասակարգի մարդկանց մեծ մասը նստում են բուքլիանոց տեղերում.... Այդպիսով մի որ և է խանութի գործակատարը, եթէ ուզենայ ամեն անգամ Հայոց Թատրօն յաճախել, նա տարեկան պիտի ծախսի Թատրօնի վրա 50—60 րուբլի աչագին գումար: Այդ տեսակ կրթութիւնը շատ թանգ է նստում: Եւ այդ էլ պատճառներից մէկն է, որ այն կրթված երկիրնում, որտեղ գրեթէ իւրաքանչիւր մարդ գիտէ գրել ու կարդալ, միջին դասակարգի, նոյն իսկ ամբոխի մարդը նախապատւում է լրագիր ստանալ, կամ հատով առնել, քան թէ Թատրօն մանգալ: Ինչքան էլ էժան լինի Թատրօնը, նա տարեկան միշտ երեք, չորս, հինգ անգամ թանգ է նստում, քան թէ լրագիր ստանալը:

Բայց և երրորդ պատճառ կայ որ մեզանում Թատրօնը չէ աջողվում: Եթէ ընդունենք որ բեմը պէտք է կրթողական ներգործութիւն ունենայ հասարակութեան վրա, ուրեմն բեմը պէտք է շօշափի այնպիսի հարցեր, որոնք հետաքրքրում են ժողովրդին, որոնք հասարակութեան մէջ, այդպէս ասած հ ե ր թ ա կ ա ն հարցեր են, առօրեայ խնդիրներ են.... Իսկ դրա համար հարկաւոր է որ բեմական ներկայացումները հետևէին ժամանակակցութեան, հարկաւոր է որ Թատրօնը այնպիսի պիէսաներ ներկայացնէր, որոնք ամեն անգամ կեանքից վերցրած նիւթեր, նոր նոր, ժամանակակից, ա յ ր վ ո ղ հարցեր առաջարկէին հանդիսականներին:

Թատրօնը, ընդհակառակն, կատարելապէս կորցնում է իր որ և է կրթողական նշանակութիւնը, երբ մենք տեսնում ենք բեմի վրա պիէսաների մի և նոյն հին րէպերտուարը, որ անփոփոխ տրվում էր նոյն բեմի վրա 15 տարվայ ընթացքում:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԵՒ ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ

Գարունը մօտենում է և մեր չերամապահ-գիւղացիները պատրաստվում են սերմ ձեռք բերելու: Չը նայած այն բոլոր անաջողութիւններին, որոնց հանդիպում է մեր չերամապահը վերջին տասնեակ տարիներում,—այնու ամենայնիւ դէթ սովորական պարապմունքից ձեռք չը վերցնելու համար, նա չարունակում է փորձել իր բ ա զ դ ը, որովհետև ամենքին արդէն յայտնի պէտք է լինի ասել, որ մեր երկրի չերամապահութիւնը ոչինչ դրական յոյս չէ տալիս ժողովրդին, այն մի քանի տեսակ հիւանդութիւնների պատճառով, որոնք մտել են չերամի սերմերի մէջ, և որոնք պահանջում են մեր գիւղացու ոյժից և ընդունակութիւնից վեր խնամք և հոգատարութիւն: Հասկանալի է ուրեմն, որ եթէ չերամապահութիւնը ոտի կանգնեցնելու համար հոգատարութիւն պէտք է լինի, այն ժամանակ ամենագլխաւոր ուշադրութիւնը պէտք է դարձնել ժողովրդի մէջ ա ռ ո ղ ջ ս ե ր մ ե ր

Ֆ Ե Լ Ի Ե Տ Օ Ն

Իմ ֆելիետօնիս սպասում են.—Թիֆլիսը և դաւառները.—Մեր ինտելիգէնտ շրջանները.—Ամբողջ տարին բարեկենդան է.—Թատրօն.—Չթագէստ պարահանդէս.—Օրիորդների խօսակցութիւնը.—Տիկինների խօսակցութիւնը.—Ընտանեկան մի տեսարան.—Կլուբի մէջ.—Ստորին դասակարգի կեանքը.—Օրվայ խնդիրը.—Ֆրանսիացիների հայեացքը կանանց վրա և մեր «Հայուհեաց բարեգործական» ընկերութիւնը.

—

—Պ. Ափացի, բոլորը սպասում են ձեր ֆելիետօնին, ասում էին ինձ բարեկամներս, դիմելով ինձ:

—Ո՞վ է սպասում, հարցրի ես: Եթէ Թիֆլիսեցիների մասին էք խօսում, չեմ հաւատում որ Թիֆլիսեցիք մի որ և է բանով հետաքրքրվին, իսկ գաւառացի ընթերցողը աւելի սիրում է ծանր յօդուածներ:

Եւ ճշմարիտ, ես մինչև այժմ չը կարողացայ հասկանալ թէ ինչ բան է հետաքրքրում Թիֆլիսեցուն: Ես գիտեմ թէ «Մշակը» գլխաւորապէս հրատարակվում է գաւառների համար, այնտեղ են կարդում ագահութեամբ մեր բոլոր յօդուածները սկզբից մինչև վերջը: Բայց ինչ է հետաքրքրում Թիֆլիսեցի հային,—դա տասն և չորս տարվայ ընթացքում ինձ համար անլուծելի հանելուկ է մնացել....

* * *

Թիֆլիսեցի հայը երբ մի բանի մէջ անմիջապէս անձնական շ ա հ չէ տեսնում, նա այդ բանով չէ էլ հետաքրքրվում: Թիֆլիսեցու գլխաւոր նպատակն է փ ո ղ ձեռք բերելը:

Մտաւոր զարգացումը, լրագիր կարդալը, այն էլ հայերէն լեզուով, հօ փող չի աւելացնի գրպանումս, մտածում է Թիֆլիսեցի թէ հասարակ դասակարգի մարդը, թէ համալսարանականը. ուրեմն ինչի համար գրվեմ, դեռ տարեկան 10 րուբլի էլ վճարեմ, այն ինչ այդ 10 րուբլիով ես մի երեկոյ կարող եմ թուղթ խաղալ և դուցէ այդ տաս րուբլու վրա էլի մի տաս րուբլի աւելացնել....

* * *

Արտամաչ զգացմունքով է մնում զգայուն մարդը մեր հասարակութեան ի ն տ ե լ ի գ է ն տ շրջանները: Իսկապէս մեր Թիֆլիսի հայ հասարակութեան համար կ օ լ օ լ տարին բ ա ր ե կ ե ն դ ա ն է, մի տեսակ անմանական կեանք, մի տեսակ օ ր գ ի ա, առանց գաղափարի, առանց իդէալի, առանց բարոյական նպատակի....

Տղամարդիկ, իրանց կանանց այդ մարախրանները, զբաղված են միմիայն նիւթական շ ա հ ի մասին խօսակցութիւններով, աւելի և աւելի փող աշխատելու մտքով, որպէս զի իրանք կարողանան ուտել, խմել, թուղթ խաղալ ու վարձկան սիրուհիների գրպանները լցնել, իսկ միւս կողմից իրանց հարազատ ամուսինների հաշիւները վճարել մ օ դ ի ս տ ո ւ հ ի ն ե ր ի մօտ, ու նրանց համար բոլոր բալերի, կօնցերտների, Թատրօնական ներկայացումների համար տոմսակներ ճարել....

Արի ու սրամիտ ֆելիետօն գրիր մի հասարակութեան մէջ, որ իր կեանքով ոչինչ սրամիտ նիւթ չէ առաջարկում ֆելիետօնիստին, քանի որ այդ հասարակութեան կեանքը միակերպ տաղտկալի է, անաննական է, անընդհատ փող ծախսող է, կատաղի զուարճութիւններով լի է, սրտամաշ և բթացնող զուարճութիւնների կարօտ.....

Իսկ այդ տեսակ կեանք վարելու համար, այդ բոլոր պահանջներին բաւականացնելու համար՝ հարկաւոր է փող, փող և փող.... Իսկ փողը ձեռք բերելու համար ամեն միջոցը ներելի է՝ սկսած խնամութիւններից, մինչև անազնիւ միջոցները....

Բ ա ր ե կ ե ն դ ա ն ի ֆ ե լ ի ե տ օ ն պիտի գրեմ... Ինչ հարկաւոր է բարեկենդանի ֆելիետօն, ինչ հարկաւոր է բ ա ր ե կ ե ն դ ա ն, քանի որ մեր հասարակութեան համար ամբողջ տարին բ ա ր ե կ ե ն դ ա ն է....

Ամեն միջոցներով փող ձեռք բերելու ձգտել, յետոյ այդ ձեռք բերած փողը անխնայ շռայլութեան վրա ծախսել, առաւօտից մինչև ուշ գիշեր միմիայն սիրտը և հոգին մաշել, անմիտ զուարճութիւնների վրա մտածել,—դա ուրիշ ինչ է, եթէ ոչ ա մ բ ո ղ ջ տ ա ր ի բ ա ր ե կ ե ն դ ա ն....

* * *

Օրիորդների խօսակցութիւնը:

—Դու այսօր գնալո՞ւ ես Թատրօն:

—Ի՞նչ են ներկայացնում:

—Այսօր «Евгеній Онѣгинъ» օպերա են տալիս, հաւ Պրիանիշնիկօվ պէտք է երգի, հաւ էլ Մեդվեդեվ....

—Ա՛խ, անպատճառ պիտի գնամ Մեդվեդեվին տեսնելու, душка Медвѣдевъ....

—Չէ, ես Պրիանիշնիկօվին աւելի եմ հաւանում, просто прелесть!...

Այդ երկու օրիորդները հօ գեղարուեստի վրա չեն խօսում. նրանց ինչ փոյթ թէ Պրիանիշնիկօվ ամենևին ձայն չունի, իսկ Մեդվեդեվ սխալ է երգում,—նրանք դէմքերն են հաւանում, նրանք իսկոյն սիրահարվում են դերասանների վրա, ինչպէս տղամարդիկ սիրահարվում են դերասանուհիների վրա....

* * *

—Душка, դու հօ կը գաս ситцевый балъ, ասում է տիկիններից մին իր ընկերուհուն, անպատճառ պիտի գաս, որովհետև բոլորս էլ այնտեղ կը լինենք. ես կը լինեմ Ֆրանսուհի ծաղիկ ծախողի զգեստով, Նատաշան հագնված կը լինի սպանիուհու շորով, Մաշան եապօնուհի կը լինի, կը լինեն և Վարինկա, և Սաշինկա և Նադինկա.... Վերջապէս բոլորը, բոլորը.... Չէ, դու էլ անպատճառ պիտի գաս, Душка.... Եւ գիտես ինչ զգեստ քեզ սազ կը գայ,—դու հագնվիր սպիտակ, կարճ, շատ կարճ շոր, վարդագոյն գուլպաներ, վարդագոյն կօշիկներ, գլուխդ զարդարիր սպիտակ ծաղիկներով և կանաչով....այդպիսով դու կը ներկայացնես գ ա ր ո ւ ն ը....

—Շատ լաւ միտք է, անպատճառ, անպատճառ պիտի գնամ....

* * *

—Վանիչկա, ես անպատճառ ուզում եմ չթագէստ պարահանդէս գնալ, ասում է կինը իր մարդուն, որ նոր է վերադարձել ծառայութիւնից, յոգնած և սոված:

—Չէ, սիրելիս, դա անկարելի է, նախ ես այժմ փող չունեմ, որ շոր պատուիրեմ քեզ համար, և երկրորդ՝ ինքդ գիտես որ մեր երեխան հիւանդ է, նրան մենակ հօ չես կարող թողնել:

—Երեխայի հետ դու կարող ես մնալ, կամ վերջապէս աղախինն էլ տանը կը լինի, իսկ ինչ որ

տարածելու վրա: Դորա հետ միասին, ի հարկէ, քիչ-քիչ ժողովրդի մէջ կը մտնեն և որդնի պահպանութեան կանոնաւոր եղանակները: Բայց այստեղ ինքն ըստ ինքեան հարց է առաջ գալիս՝ որտեղից պէտք է բերել և ո՞վ պէտք է տայ մեր գիւղացուն առողջ սերմեր: Եթէ կարգերի բաժանենք, կը տեսնենք որ մեր գիւղացիները հարկաւոր սերմը ստանում են հետևեալ աղբիւրներից.

ա) Իրանք գիւղացիք իրանց բոժոժներից պատրաստում են իրանց համար սերմ:

բ) Գլխաւորապէս թուրք և մասամբ հայ մանր վաճառականներ տարածում են ժողովրդի մէջ փողով կամ չարեքով «խորասան» և «ժապօն» կոչված սերմերը:

գ) Հայ վաճառականները բերում են ֆրանսիական կամ իտալական ցելիւլեր սերմեր և տարածում են կամ փողով կամ չարեքով:

դ) Ֆրանսիական կամ իտալական ցելիւլեր սերմեր բերում են և տարածում են մեր գիւղացիների մէջ օտարերկրացիներ և կամ արտասահմանեան ֆիրմաների ներկայացուցիչներ, և

ե) Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը տարածում է այժմ մի փոքր քանակութիւն ցելիւլեր սերմի:

Համարեա դոքա են այն աղբիւրները, որտեղից մեր գիւղացին ստանում է սերմ: Նայենք դոցա վրա առանձին-առանձին: Գիւղացիների ձեռքով պատրաստած տեղական սերմերը, համառօտապէս կարելի է ասել, մնասում են չերամապահութեան, որովհետև այդ սերմերը հիւանդոտ են լինում, և միշտ էլ արդիւնք չեն տալիս, պատրաստվում են հիւանդ թիթեռներից ամենանահապետական ձևերով, և աւելի նպաստում են զանազան վարակիչ հիւանդութիւնների տարածվելուն չերամապահական կենտրոններում: Նոյնպէս մնասակար են «խորասան» և «ժապօն» կոչված սերմերը, որոնք խիկապէս նպաստում են հիւանդութիւնների աւելի տարածվելուն, և համարեա արդիւնք չեն տալիս: Գիւղացիները գրաւվում են այդ տեսակի սերմերից, որովհետև չատ էժան են ծախվում, մօտաւորապէս մսխալը 6—10 կոպէկ, և տրվում են չատ թեթև պայմաններով:

Ընդհանրապէս ասելով այդ երկու տեսակի սերմերն էլ, որոնք պատրաստվում և պահվում են ամենանահապետական եղանակով, օգուտ չեն տալիս մեր չերամապահութեանը, այլ և չատ [illegible] ծելով: Շերամապահութիւնը ոտքի կանգնեցնելու համար, ի միջի այլոց, հարկաւոր է միանգամայն գործածութիւնից հանել այդ սերմերը և ոչնչացնել նրանց գործածութիւնը: Իսկ դորա համար ոչ թէ պէտք է դիմել պօլիցիական միջոցներին, այլ պէտք է տարածել ժողովրդի մէջ մատչելի գներով ցելիւլեր սերմ:

Արդ, ներկայ հանգամանքներում կարող է տարածվել ժողովրդի մէջ ցելիւլեր սերմը, և կարող է արդեօք այնքան տարածվել, որ մատչելի լինի մեր չերամապահ—գիւղացիներին: Կարծում ենք որ ո՛չ, և ահա թէ ինչու: Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը երկու թէ երեք տարի է, որ պատրաստվում է ցելիւլեր սերմ տարածելու համար: Իւրաքանչիւր տարի ընդամէնը պատրաստում է ընկերութիւնը երեք-չորս ֆունտ: Այս տարի ընկերութեան պատրաստած այդ մի քանի ֆունտ սերմը արդէն վաճառվում է, և այն էլ մսխալը 60 կոպէկով. մի մարդուն 10 մսխալից աւելի չէ տրվում: Պէտք է խոստովանել, որ անցեալ տարիներում Գիւղատնտեսական ընկերութեան սերմերը չատ էլ աջող արդիւնք չեն տուել, և եթէ տան էլ, դրանից մի մեծ բան չի դուրս գայ, ըստ որում ընդամէնը ընկերութիւնը պատրաստում է մի քանի ֆունտ, իբրև նմուշ, ցուցէ իբրև նախապատրաստութիւն ապագայի համար: Ուրեմն առ այժմ մեր գիւղացին Գիւղատնտեսական ընկերութեան սերմերի վրա յոյսեր դնել չէ կարող:

Մնում են ուրեմն ֆրանսիական և իտալական ցելիւլեր սերմերը, որոնք բերվում են արտասահմանից կամ մեր վաճառականների և կամ հէնց արտասահմանեան ֆիրմաների ներկայացուցիչների ձեռքով: Պէտք է ասած, որ արտասահմանեան ֆիրմաների ներկայացուցիչները, և կամ առհասարակ եւրօպայի սերմնավաճառները համեմատաբար էժան և աւելի ձեռնտու գներով են տարածում իրանց սերմերը ժողովրդի մէջ.—բայց ընդհանրապէս, այդ սերմերը, յայտնի չէ թէ ինչ պատճառով, աւելի անաջող բերք են տուել տարիների ընթացքում, քան թէ աջող: Արդեօք այդ սերմերը իսկական ցելիւլեր չեն, արդեօք նոքա հաւատալի ֆիրմաներից չեն, թէ մի ուրիշ պատճառ կայ,—այդ յայտնի չէ, և այքանը միայն յայտնի է փորձերից, որ այդ սերմերը, թէև չատ անգամ աջողվել են, բայց աւելի անաջող են եղել, քան թէ աջող: Բայց և այնպէս այս սերմերը չարունակում են տարածել ժողովրդի մէջ: Վերջին տեսակ սերմերի հետ համեմատվում են մեր վաճառականների բերած սերմերը: Հայ վաճառականները վերջին տարիներս սերմնավաճառութիւնը դարձրել են իրանց համար աշխատանքի մի նոր աղբիւր.—այդ պատճառով մի խումբ վաճառականներ սովորութիւն ունեն Ֆրանսիայից բերել ցելիւլեր սերմ, և վաճառել ժողովրդին: Վաճառականները գլխաւորապէս այդ սերմերը վաճառում են, [illegible] որ չարեքով էլ են տալիս, կամ պայման են կապում, որ ստացված բաժոժը իրանց տալի մի յայտնի (ի հարկէ պակաս) գնով: Ընդհանրապէս ասելով, վաճառականների բերած սերմերը մեր չերամապահների հաւատին արժանացել են, և չերամապահները այդ սերմերը առնում են, թէև միշտ չեն աջողվում, և չէ էլ կարելի այժմ որոշ կերպով ասել, թէ արդեօք աւելի աջող են լինում, թէ անաջող, որովհետև այդ սերմի առևտուրը նոր է սկսված: Մի բանի միայն կարելի է հաւատ ընծայել, որ մեր վաճառականները կարող են հաւատի արժանի ֆիրմաներից առողջ և փորձված ցելիւլեր սերմ բերել տալ միշտ, քանի որ այդ հէնց իրանց չահն է պահանջում: Սակայն այստեղ էլ մի ուշադրութեան արժանի կէտ կայ.—մեր վաճառականները այդ սերմերը այնքան թանգ գներով են ծախում, որ համարեա անմատչելի են գիւղացիներին: Այդ սերմերը, որ Թիֆլիսում ստանալուց յետոյ արդէն արժեն՝ մսխալը 60—70—80—90 կոպէկ, ծախվում են մսխալը 1 ր. 10 կոպէկ, 1 ր. 20—30 կոպէկ, 1 ր. 40 կոպէկ, և նոյն իսկ 1 ր. 50—60 կոպէկ: Այդ արդէն չափից դուրս է: Ինչպէս սովորաբար առում են մի կ ա ր դ օ ն (12 մսխալ սովորաբար) սերմ առնելու համար, գիւղացին պէտք է վճարի 14—16 րուբլի,—այդ անհնարին է: Չը պէտք է մոռանալ և այն, որ 12 մսխալով մի չերամապահը չէ ուզում բաւականանալ: Այդ է պատճառը, որ այդ սերմերը գիւղացին ուրախութեամբ վերցնում է չ ա ր է ք ո վ, կամ բոժոժը սերմատիրոջ տալու պայմանով.—և եթէ այդ դէպքում, մանրամասնաբար հաշւենք, կը համոզվենք որ չերամապահին խիկապէս ոչինչ չէ մնում, ներկայ անաջող բերքի ժամանակ,—թէև գիւղացին 10—20—30 րուբլի ստանալով, կարծում է թէ մեծ աշխատանք է արել, ըստ որում չէ հաշւում ոչ իր աշխատանքը, ոչ այն ձեռքերը, որ զբաղված են եղել, ոչ իր թթենին, ոչ իր գրաստը, և ուրիշ այդպիսի չատ բաներ.... Մեր գիւղացին այդ նրբութիւնները միշտ մոռացութեան է տուել.

Ահա թէ ինչ դրութեան մէջ է այդ գործը.... Ուրեմն ո՞վ պէտք է օգնութեան հասնի մեր յուսահատ, հարստահարվող չերամապահներին, ուրեմն ինչպէս պէտք է հասցնել գիւղացիներին առողջ, ցելիւլեր սերմ, մատչելի գներով, քանի որ չերամապահութեան այժմեան ընկած դրութեան դէմ կռւելու այդ ամենաառաջին միջոցն է: Ինչպէս անել, որ մի կողմից հիւանդ «ժապօնը» և «խորասանը» անհետանան, և միւս կողմից ցելիւլեր սերմ ընկնի գիւղացու ձեռքը, քանի որ Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը միայն մի քանի ֆունտ սերմ ունի, իսկ մասնաւոր անձանց և վաճառականների ձեռքով տարածվող սերմերը մասամբ անյաւարար են և ընդհանրապէս անմատչելի գների թանգութեան պատճառով....

Ահա մի հարց, որի մասին աւելի լաւ կանէր, եթէ մտածէր Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը, փոխանակ զբաղվելու Անդրկասպեան երկրի չերամապահութեան ուսումնասիրութիւններով:

Մ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

փետրվարի 5-ին

Շաբաթ երեկոյեան, յունվարի 31-ին կայացաւ Մարդասիրական ընկերութեան ընդհանուր տարեկան ժողովը Բօրսայի դահլիճում: Ներկայ էին մօտ 80 անդամներ: Ժողովը բացվեց $6^1/_2$ ժամին ու վերջացաւ ուղիղ 12 ժամին, ուրեմն տևեց $5^1/_2$ ժամ: Ամեն բանից առաջ կարդացվեցաւ անցեալ 1886 թւականի հաշիւը, որի հետ այս րօպէին կը ծանօթանանք ընթերցողին:

Մուտք: Եօթը նոր անփոփոխ անդամներից ստացված է 700 րուբլի, մէկ անփոփոխ անդամից ստացված է 90 ր. (10 րուբլի առաջուց է ստացված), 13 տարեկան անդամներից—65 րուբլի, զանազան ընծայաբերութիւններից (հանգուցեալների յիշատակին և այլն) գոյացած է 321 րուբլի, երաժշտական երեկոյթից—112 րուբլի, ընկերութեան չինութեան նկուղից վարձ—300 ր., սենեակի վարձ—80 ր., դրամագլխի տոկոսիք—6,640 րուբլի 77 կոպ., խաղաղական տոմսակների կուպօններով—161 ր. 70 կ., փոխադարձ վարկի ընկերութեան բանկից դիվիդենդ—6 ր. 63 կ., նոյն բանկից օպէրացիայի պրեմիա—112 ր. 46 կ.:

Բարեգործութիւնները: Տեղիս Րէալական դըպրոցում ուսանող չորս հայ աշակերտների համար վճարված է ուսման փող 130 րուբլի: Բագրատ Եաղուբեանց, որ այժմ ուսանում է Էջմիածնի ճեմարանում, ստացել է ընկերութիւնից 150 րուբլի: Տիգրան Նաւասարդեանց ստացել է—120 ր., այդ պարոնը աւարտելով Ներսիսեան դպրոցը, այժմ Փարիզի համալսարանում լսում է պատմութիւն և լեզուագիտութիւն: Սարգիս Ծատուրեանց, որ ուսանում է Պետերբուրգի համալսարանի ֆիզիկօ-մաթեմատիկական բաժնում, ստացել է—120 րուբլի: Լ. Աթաբէկեանց ստացել է 180 րուբլի. սա ուսանում է Պետերբուրգի Անտառային ինստիտուտում: Սարգիս Կուլոնեանց Պետերբուրգում պատրաստվում է ուսուցչութեան վկայական առնելու. նա ստացել է 205 րուբլի: Ուսանող Ն. Մելիք-Գիւրջեանցին, որ պատրաստվում է եղել մտնելու տեղիս Րէալական դպրոցը (և արդէն մտած է) վճարված է պարտատի փող 35 րուբլի: Որդեգիր Եաղուբեանցին հիւանդութեան պատճառով Էջմիածնից հայրենիք գնալու և վերադառնալու համար վճարված է ճանապարհածախս 50 րուբլի: Որդեգիր Կուլոնեանցին Պետերբուրգ գնալու համար ճանապարհածախս է տուած 40 ր.: Ուսանող Տէր-Ստեփանեանցին միանուագ օժանդակութիւն է տուած 25 րուբլի: Տեղիս մէկ մասնաւոր դպրոցում ուսանող Մաթէոսեանի համար ուսման վարձ է վճարված 20 րուբլի: Անցնենք այժմ ուսումնարաններին: Տեղիս երկսեռ դպրոցին նըպաստ է տուած 1,591 ր. 32 կ., Վարդաշէնի դպրոցին—50 ր., Ամիրյանի դպրոցին—100 ր., Սուլթան Նուխու դպրոցին—100 ր.: Նախահաշւին նայելով ընկերութիւնը պիտի օժանդակութիւն տար նոյնպէս Քիլվարի, Խաչմազի, Ղուբայի և Հին-Նախիջևանի դպրոցներին, բայց այդ

փողին է վերաբերվում՝ ես զարմանում եմ որ դու դժուարութիւններ ես անում.... Բա՛ս ինչպէս են անում միւս տղամարդիկ, որոնք միշտ գիտեն փող ճարել իրանց ամուսինների համար....

—Չը գիտեմ....

—Իսկ ես գիտեմ.... որովհետև անչնորհ ես.... Մինչև անգամ օրինաւոր կերպով թուղթ խաղալ էլ չը գիտես, միշտ տանուլ ես տալիս.... բա՛ս ուրիշները ինչպէ՞ս են անում որ միշտ տանում են թղթախաղում:

—Ուրիշները հազար ու մի պաշտօններ ունեն, սիրելիս, իսկ ես միայն ծառայում եմ ու պէտք է բաւականանամ իմ 1800 րուբլի տարեկան ռոճիկով....

—Ուրեմն դու էլ աշխատիր ուրիշ կողմնակի պաշտօններ ձեռք բերելու: Ա՛յ քո սրտալից բարեկամ Սանդրօն,—противный,—ինչքան պաշտօններ ունի: Համ ծառայութիւնից 2000 րուբլի է ստանում, համ բանկերից մինում խորհրդի անդամ է, միւսում վերստուգողական յանձնաժողովի անդամ է, համ ընկեր է ապահովութեան ընկերութեան ագենտի, համ մասնակցում է մասնաւոր փոխատու կասսայի և այլն.... Վերջապէս ես պէտք է գնամ բալ և դու պէտք է փող ճարես ինձ համար.... որտեղից ուզում ես ճարիր և բեր. վաղ առաւօտ ես պէտք է արդէն գնամ մադամ Մաշինօի մօտ և գլխարկ պատուիրեմ: Ես չեմ կարող չը գնալ, ինչ կասեն քո մասին,—կասեն թէ ժըլատ ես, բռնաւոր ես: Ի՞նչ կասեն որ ես այնտեղ չեմ, իսկ բոլորն էլ այնտեղ կը լինեն.... և Սաշինկա, և Մաշինկա և Վարինկա և Նադինկա և բոլորը, բոլորը, բոլորը....

—Վերջապէս, սիրելիս, մեր երեխան տկար է, ինչպէ՞ս կերթաս....

—Մեծ բան է որ դու իմ տեղը երեկոն տանը անցկացնես.... Չէ՞, քեզ անպատճառ հարկաւոր է կլուբ գնալ թուղթ խաղալու.... Գոնէ չնորհ էլ ունենայիր թուղթ խաղալում, ու ամեն անգամ մի քիչ տարած փող էլ տուն բերէիր, թէ չէ միշտ տանուլ ես տալիս ու տանուլ ես տալիս....

*
* *

Երեկոյ է: Կլուբի պատուհանները լուսաւորված են: Տղամարդիկ, կլուբի անդամները, արդէն հաւաքվում են:

Նախասենեակում երկու տղամարդիկ առանձնացել են և ցած ձայնով ինչ որ խօսում են իրանց մէջ:

—Վանիչկա, վաղը մեր բանկի մէջ ընտրութիւններ են, դու հօ անդամ ես:

—Այո՛:

—Ցոյց տուր որ ինձ սպիտակ քուէ կը գցես, ես հերթով դուրս եմ գալիս խորհրդի անդամութիւնից, նորից պիտի քուէարկվեմ....

—Անպատճառ, անպատճառ, աղնիւ խօսք եմ տալիս.... Բայց քեզանից էլ, Սանդրօ, մի բան եմ խնդրում,—առաջարկիր ինձ վերստուգողական յանձնաժողովի անդամ: Ճշմարիտն ասեմ քեզ, ռոճիկս չէ բաւականացնում ընտանիքիս ամենաանհրաժեշտ առօրեայ ծախսերին....

—Անպատճառ, անպատճառ....

—И такъ, по рукамъ.

—По рукамъ.

—Իսկ հիմա, ժամանակ չը կորցնելու համար, գնանք վերև. այնտեղ են արդէն Պաւլուշան ու Գաւթիկօն.... Մեր սովորական վ ի ն տ ը մեզ սպասում է....

—Գնանք, գնանք....

*
* *

Իսկ այդ ժամանակ, մինչև որ մեր ի ն տ ե լ ի գ է ն տ դասակարգը մի կողմից փող ձեռք բերելու տենից է ընկած, իսկ միւս կողմից չայլ, անհոգատակ կեանք է անցնում,—ինչ է անում մեր քաղաքի ստորին դասակարգը....

Մեր ամբոխի մարդն էլ օր ցերեկ մտածում է միմիայն այն բանի վրա թէ ինչպէս անի որ փող ձեռք բերի, իսկ փող ձեռք բերեց թէ չէ,—չռայլում է վաստակածը մեյխանաներում, գինետներում, անառակ տեղերում.... Իսկ ընտանիքը մնում է սոված ու տկլոր....

Ստորին դասակարգն էլ մեզ մօտ մեր ինտելիգէնցիայից աւելի խնայող, աւելի բարոյական չէ: Նրա համար էլ ամբողջ տարին անկարգ, զիժ բ ա ր ե կ ե ն դ ա ն է....

*
* *

Ֆելիետօնս չեմ կարող վերջացնել առանց յիշելու մեր լրագրական օրվայ հարցը,—այն է մեր փափկասուն տիկինների, «Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան» անդամուհիների մեր լրագրութեան դէմ սկսած բանակռիւը:

Մեր քնքոյշ էակները սպասում են որ մենք նրանց կը պատասխանենք, կը սկսենք բանակռւել նրանց դէմ, խիստ կերպով կը սկսենք յարձակվել նրանց մեր դէմ ուղղած խիստ յարձակումների վրա....

Բայց զուր կը սպասեն: Գոնէ «Մշակը» չի բանակռւի նրանց դէմ, սիրտ չենք ունենայ նրանց դէմ յարձակվելու.... Մեղք են.... Ի՞նչպէս կարելի է խստասիրտ լինել դէպի գ ե ղ ե ց ի կ սեռը....

Երբ որ մի սիրուն մանուկ սկսում է խփել ձեր դէմքին իր փոքրիկ թաթիկներով, դուք հօ չէք կարող բարկանալ նրա վրա....

Ֆրանսիացիք, որոնց օրինակելի քաղաքավարութիւնը կանանց վերաբերմամբ յայտնի է ամբողջ կրթված աշխարհին, ասում են.

«Երբ որ կինը ձեր երեսին ապտակ էլ է տալիս, դուք պէտք է անմիջապէս բռնէք ձեզ ապտակող ձեռքը և համբուրէք նրան:»

Կանանց վրա պէտք է նայել ինչպէս սիրուն, մատաղահաս մանուկների վրա....

Իսկ ռուսաց առածն ասում է. «Чѣмъ бы дѣти не тѣшились, лишь бы не плакали.»

Գոնէ լաւ է որ մեր տիկինները, մեր այդ սիրուն երեխաները իրանց համար գործ են գտել, որով և զբաղվում են, ու լաց լինելու ժամանակ չունեն,—այն է «Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան» գործերով....

Թող չը նեղանան մեր քնքոյշ սեռի ներկայացուցիչները, բայց մի ֆրանսիական առածն ասում է.

«Il ne faut jamais prendre au serieux une femme, quant elle s'occupe de choses publiques.» (Կնոջը երբէք չը պէտք է մեծ նշանակութիւն տալ, երբ նա հրապարակական գործերով է զբաղվում):

ԱՍԽԱՅԻ

օժանդակութիւնը չէ տուած, որովհետև յիշեալ դպրոցները դեռ փակ են։ Հաշիւը ընդհանուր ժողովի կողմից թեթև քննութեան ենթարկվեցաւ և հաստատվեցաւ։ Ապա կարդացվեցաւ տեղեկագիրը, ուր մանրամասն գրված էր խորհրդի անցեալ տարվայ գործունէութեան մասին։ Կը բերեմ տեղեկագրի նշանաւոր կէտերը։

1) Ընկերութեան գրադարանը 1884 թւի նոյեմբերի 16-ին տուած է եղել կապալով դանձակեցի Աէքսանդր Յովհաննէսեանցին երեք տարի ժամանակով։ Պայմանագիրը հաստատելու օրից մի քանի շաբաթ անցած Յովհաննէսեանց ժամանակաւոր յանձնում է գրատունը Նիկողայոս Յարութիւնեանցին, և հեռանում Բագուից, խոստանալով վերադառնալ երկու շաբաթից յետ։ Բայց այդ երկու շաբաթը տևում է տասն ու վեց ամիս։ Վերջապէս 1886 թւի փետրվար ամսին Յովհաննէսեանց մի նամակ է ուղղում խորհրդին, խնդրելով իր և ընկերութեան ունեցած պայմանները եղծված համարել։ Նամակը ստանալուց յետ խորհուրդը որոշում է գրադարանը հիմնովին կարգաւորել և նրան հաստատ կանոնների մէջ դնել, ուստի և այս նպատակով հրաւիրում է խորհրդարան Ա. Քալանթարին, Մինաս Պապօվեանցին, Բ. Ստեփաննեանցին, Գարսոյեանցին և Բիրիժանեանցին, որոնք խորհրդի անդամների հետ միասին քննում են գրատան վիճակը և այն խնդիրը, թէ ինչ կազմակերպութիւն պէտք է տալ գրատան։ Այդպիսով վերջապէս գրատունը դցում են կարգի ու կանոնի մէջ։ Ապագայում յիշեալ հիմնարկութիւնը առաջ տանելու համար խորհուրդը իր միջից մի յանձնաժողով է կազմում բաղկացած պ.պ. Ղուկասեանից, Սաֆարեանից, Կարապետեանից և Գալստեանցից։ Հիմա կը ծանօթացնեմ ընթերցողին այդ գրադարանական յանձնաժողովի գործունէութեան հետ։

Գրադարանական վարչութիւնը նախ մանրամասն քննում է գրատան գրքերը և ցուցակագրում է նրանց ընկերութեան խորհրդից վաւերացրած մատեանի մէջ։ Յետոյ վարչութիւնը քննում է ելևմուտի մատեանները և պարզում մի քանի կնճռոտ խնդիրներ։ Վարչութեան երրորդ գործն է լինում վարձել գրատան—ընթերցարանը կառավարելու համար մի անձն, որ կանոնաւոր կերպով կատարէ իր պաշտօնը։ Վարձվում է Նիկ. Յարութիւնեանց, որը Յովհաննէսեանցի երկու շաբաթվայ միջոցում (այսինքն 1884 թւից մինչև օրս) կառավարելով ընկերութեան գրատունը, կարողացել է ծանօթանալ գործին և աշխատասիրութիւն է ցոյց տուել։ Այդ պարոնի հետ վարչութիւնը պայմանագիր է կապում երեք տարի ժամանակով սկսեալ 1886 թւի սեպտեմբերի 1-ից։ Պայմանագրի համեմատ գրապահը հոգատարվում է գրադարանական վարչութեան, ստանալով ամսական 50 րուբլի ռոճիկ և գրատան զուտ արդիւնքից 40%։ Իբր գրաւական գրապահը ներկայացնում է խորհրդին մէկ տոկոսաբեր տոմսակ և 200 րուբլի դրամ։

Անցեալ տարվայ ընդհանուր ժողովում գրատան յատկացրած 1000 րուբլին ու 1886 թւին ընկերութիւնից իբր օժանդակութիւն ստացված 200 րուբլին վարչութիւնը գործադրում է հետևեալ կերպով. հայերէն գրքերի տալիս է—200 ր., ռուսերէն գրքերի 420 ր., պարբերական թերթերի—332 ր. 50 կ., կազմարարին և այլն մանր ծախքերի—108 ր. 42 կ., մնում է 139 ր. 8 կ. ընթացիկ ծախքերի համար։ Այժմ (այսինքն առ 1-ըն յունվարի 1887 թիւ) գրատունը ունի հայերէն գիրք—880 հատոր, իսկ ռուսերէն և ուրիշ լեզուների գրքեր—2784 հատոր, բոլորը 3664 հատոր գիրք, 4113 րուբլի արժողութեամբ։ Հերգնհից գրատունը 300 րուբլի միաս է ունեցել, բայց այդ գումարը չուտով պիտի ստացվի ապահովական ընկերութիւնից։ Դեկտեմբեր ամսում գրադարանական վարչութիւնը, մասնակցութեամբ Կարա-Մուրզայի և մի քանի երիտասարդների, ընտանեկան երեկոյթ է տուել, որից գոյացել է գրատան օգտին զուտ արդիւնք 750 րուբլի 37 կոպէկ։

2) Հրդեհի հետևանքը։ Արդէն յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին որ դեկտեմբերի 20-ին այրվեց ընկերութեան շինութիւնը, ուր զետեղված էին դպրոցները։ Հրդեհից առաջացած միասը համնում է 3663 րուբլու, որը չուտով պիտի ստացվի ապահովութեան ընկերութիւնից։ Հրդեհի միւս օրը ընկերութեան խորհուրդը մի արտասովոր նիստ է ունեցել, ուր վճռվել է այրված շինութեան փոխարէն կառուցանել մի նոր շինութիւն։ Այդ նպատակով խորհուրդը ստորագրութիւն է բացել, և հանգանակել է արդէն 20,000 րուբլի և յոյս կայ չուտով հասցնել 25,000-ին։ Նոր շինութիւնը պիտի կառուցվի մի աւելի ընդարձակ տեղում, որովհետև այրված շինութեան տեղը այնքան մեծ չէ, որ կարողանայ զետեղել իր մէջ մանկավարժական և առողջապահական կողմից ամենայն յարմարութիւն ունեցող մէկ ուսումնարան։ Յարմարագոյն տեղը խորհուրդը արդէն գտել է և որովհետև նա պատկանում է քաղաքին, ուստի խորհուրդը բանակցութիւն է սկսել քաղաքային վարչութեան հետ յիշեալ գետինը ընծայաբար ձեռք բերելու համար։ Բայց մինչև նոր շինութեան պատրաստելը որոշված է այրված շինութիւնը կարկատել և ուսումնարանը ժամանակաւոր կերպով զետեղել նրա մէջ։

3) 1885 թվին ընկերութեան խորհուրդը ստորագրութիւն է բացել, որպէս զի հանգանակած գումարով հանգուցեալ Տէր-Թադէոսի անուամբ մի որդեգիր պահվի և այս հանգանակութիւնից առայժմ գոյացած է 950 րուբլի։ Հանգուցեալի եղբայրները խոստացել են այդ գումարը լրացնելու, որ նրա տոկոսիքը բաւականանայ որդեգրին։

4) 1886 թւի ընթացքում Մարդասիրական ընկերութեան խորհուրդը նիստ է ունեցել 31 անգամ և այդ նիստերին խորհրդի անդամները ներկայացել են հետևեալ կերպով։ Պ.պ. Անտոնեանց 21 անգամ, Տէր-Մարկոսեանց—31, Գալստեանց—31, Ղուկասեանց—26, Ամիրեանց—26, Շահդէդանեանց—23, Սաֆարեանց—20, Կարապետեանց—20 և Գիլդարեանց—7 անգամ։ (Այդ պարոնը երկար ժամանակ քաղաքից բացակայ է եղել)։

Տեղեկագիրը կարդալուց յետ խորհուրդը ընդհանուր ժողովից չնորհակալութիւն ստացաւ։ Ապա ժողովը սկսեց զբաղվել նախահաշւով։ Նրևաց, որ ընդհանուր ժողովի անուամբ ստացված են 11 խնդիրներ, որոնցից 9-ը զանազան ուսանողներից են։ Նախ քան խնդիրներին լուծումն տալը խորհուրդը առաջարկեց այսուհետև բոլորովին որդեգիրներ չընդունել, եղած որդեգիրներին օգնել մինչև որ վերջացնեն ուսման ընթացքը, ապա նրանց վրա ծախսելի գումարն էլ գործ դնել զանազան ակզբնական դպրոցների վրա։ Այդ առաջարկութիւնը ընդունվեցաւ, որից յետ սկսեցին խօսել ստացված խնդիրքների վրա։ Մերժված խնդիրքների մասին աւելորդ եմ համարում խօսել, այլ մի առ մի կը բերեմ այն խնդիրքների կարճառօտ բովանդակութիւնը, որոնց փոքր ի չատէ բաւականութիւն տրվեցաւ։

1) Գօրու հայոց տարրական դպրոցի աշակերտ Ա. Բ. խնդրում է ընկերութիւնից ամսական 6 ր. նպաստ, մինչև որ իրան յաջողվի ուսմնել արքունական հաշւով։

2) Տեղլիս բէմալական դպրոցի 4-դ դասատան աշակերտ Ն. Մ. խնդրում է ընկերութիւնից ընդունել իրան որդեգիր, մինչև որ աւարտէ դըպրոցը։

3) Մարդասիրական ընկերութեան ուսումնարանի նախկին աշակերտ Կ. Ղ. խնդրում է ընկերութիւնից օգնութիւն, որ կարողանայ շարունակել իր ուսումը Գօրու ուսուցչական սեմինարիայում։

Ընդհանուր ժողովը որոչեց վերոյիշեալ երեք պատանիներին օգնել մասնաւոր հանգանակութեամբ և խոլոյն ստորագրութիւն բացվեցաւ։

4) Ժընէվի համալսարանի բնագիտական բաժնի ուսանող Գէորգ Ղարաջեանց խնդրում է ընկերութիւնից ընդունել նրան որդեգիր 'ի յիշատակ հանգուցեալ բժիշկ Ռոստոմեանի։ Այդ պարոնին անցեալ տարի խորհուրդը յոյս է տուել, ուստի նրան որդեգիր ընդունելը չէ հակառակ այն որոշման որ ժողովը արաւ նախապէս (որդեգիրներ չընդունել)։ Վճռվեցաւ օգնել Ղարաջեանցին տարեկան 150 րուբլիով, բայց ահա անդամներից մէկը ոտի կանգնեց և յայտնեց, որ ինքը այդ գումարի վրա իր գրպանից աւելացնում է 50 րուբլի։ Ռուբէն Ղարաջեանց կստանայ 200 րուբլի։

5) Վարդապետ Սմբունեանց խնդրում է ընկերութիւնից նպաստ նշանակել Նուխու գաւառի Բէյլերբէնդ գիւղին, աւելացնելով որ եթէ յիշեալ գիւղի ուսումնարանը խնամվի, այն ժամանակ Ռուսիայից աշխարհը ուսումնարանական կողմից բաւականացած կը լինի (քանի որ այնտեղ կան արդէն Սուլթան Նուխու, Ամիրլանի և Վարդաշէնի դպրոցները։

Ընդհանուր ժողովը որոչեց նպաստել Բէյլերբէնդի դպրոցին տարեկան 150 րուբլիով։

6) Պ. Նաջարեանց խնդրում է ընկերութիւնից օգնել Շամախու Ս. Սանդխտեան օրիորդական դպրոցին, որովհետև դպրոցը իր բոլոր գումարը ծախսել է նոր շինութեան վրա և անդամական տուրքերն էլ օրից օր պակասում են։ Վճռվեցաւ օժանդակել Ս. Սանդխտեան դպրոցին տարեկան 150 րուբլիով։

Ի միջի այլոց խորհուրդը առաջարկեց ժողովին նոյնպէս հետևեալ խնդիրը։ Առ 1-ն յունվարի 1887 թիւ ընկերութեան պարձուածական գումարից աւել է մնացել 2923 ր. 76 կ.։ Խորհուրդը առաջարկում է յիշեալ գումարը չը միացնել մայր գումարին, այլ թողնել խորհրդի ազատ կամքին, որովհետև ներկայ տարվայ սեպտեմբեր ամսին տեղիս հայոց դպրոցները պիտի նոր դասատներ ունենան, որոնց համար և կը ծախսվի վերոյիշեալ գումարը։ Ժողովը միաձայն ընդունեց այդ առաջարկութիւնը։ Սրանից յետ բաւական երկար խօսվեցաւ շրջիկ քարոզիչ նշանակելու խնդրի մասին։ Սա մի փափուկ խնդիր է, ուստի ես մտադիր եմ սրա մասին մի ուրիշ անգամ խօսել։

Ս. Թառայեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Տ ե ա ռ ն-Ը ն դ ա ռ ա ջ տօնի և բարեկենդան շաբաթի վերջին օրերի պատճառով «Մշակի» հետևեալ 18-րդ համարը երեքշաբթի օր, փետրվարի 17-ին չենք կարող դուրս բերել, այլ այդ համարը կը հրատարակենք հինգշաբթի օր, փետրվարի 19-ին։

—

ԴՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են։ «Փետրվարի 3-ին գիշերը հրդեհ պատահեց Դուբայի հայոց դպրոցի շինութեան մէջ։ Եթէ չուտով օգնութեան չը հասնէին, ամբողջ շինութիւնը կրակի զոհ կը դառնար։ Դպրոցը գտնվում է բագուաբնակ պ. Կրասիլնիկեանի տներում։ Հրդեհը չատ միաս չը տուեց շինութեանը և յոյս ունենք որ հասարակութիւնը անշուշտ կը հոգայ շինութեան նորոգման մասին։ Եղած հրդեհի պատճառով դասատուութիւնը դպրոցում առ այժմ ընդմիջված է։»

—

ԴԵՐԲԷՆՏԻՑ մեզ գրում են որ փետրվարի 1-ին, կիրակի օր, այդտեղի քաղաքային ուսումնարանի դահլիճում, ուսումնարանի տեսչի կարգադրութեամբ տեղի ունեցաւ աշխարհահռչակ Պ ո ւ շ կ ի ն բանաստեղծի մահվան 50-ամեայ տարեդարձի յիշատակին մի գրականական հանդէս։ Ուսուցիչները ճառեր խօսեցին, բացատրելով Պուշկինի նշանակութիւնը և պատմելով նրա կենսագրութիւնը, իսկ աշակերտներից չատերը անգիր ասեցին բանաստեղծի մի քանի ոտանաւորներ և խորով երգեր երգեցին։ Հանդէսը սկսվեցաւ կէսօրին և վերջացաւ ժամը 1-ին։

—

Մեզ գրում են ԴԵՐԲԷՆՏԻՑ, որ դեկտեմբերի 25-ից մինչև յունվար ամսի վերջը չարունակ ձիւն էր գալիս Դէրբէնտում և նրա շրջակայքում և տեղ տեղ ձիւնը մի արշինի բարձրութեամբ էր դիզվել։ Այն աստիճան ցուրտ էր անում, որ յունվարի սկզբներում մի հեռեակ ճանապարհորդ քաղաքից 5 վերստ հեռաւորութեամբ սառել էր։ Այժմ օդի մեղմանալուց ձիւնը հալվել է և քաղաքում ցեխի ու ջրի ամբողջ լճակներ են գոյացել։ Առուտուրը, ինչպէս գրում է թղթակիցը, նոյն անչարժ դրութեան մէջ է։ Գինիների մեծ մասը մնացել է երկրի մէջ. առնող չը կայ։ Այգետէրերից մի քանիսը մտադիր են գարնան սկզբներում տանել իրանց գինիները Նիժնի քաղաքի տօնավաճառը։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են։ «Տեղիս չատ միկիտաններ (օղիավաճառներ) գոցեցին իրանց կըրպակները, օղիի վրա նշանակված հարկը վճարել անկարող լինելու պատճառով։»

—

Մեր թղթակիցը հաղորդում է մեզ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ հետևեալ տեղեկութիւնները։ «Վերջին ժամանակներս մեր քաղաքում տարածված են զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւններ, որոնք թէ հասակաւորներից և թէ մանուկներից զոհեր են տանում։ Հասակաւորների մէջ գլխաւորապէս տարածվում է տ ի ֆ ասած հիւանդութիւնը, որից նորերումս մեռաւ մի ուսուցիչ, իսկ մանուկների մէջ տարածված է «քութէշ» ասված ցաւը (սկարլատինա)։ Տարափոխիկ հիւանդութիւնների տարածելուն նշանաւոր կերպով նպաստում են մեր բաղանիքները։ Ախալցխայում թւով 8 հատ բաղնիք կայ, որոնք բոլորն էլ չատ անմաքուր են պահվում։ Այդ բաղանիքների մէջ ամեն տեսակ հիւանդութիւններով կարելի է վարակվել, նոյն իսկ վեներական ցաւերով։»

—

«Մշակի» № 11-ի մէջ Նոր-Նախիջևանի մեր մշտական թղթակիցը մեզ լուր էր հաղորդել օր. Թամամշեանի մահուան մասին, աւելացնելով որ այժմ յանկութիւն կայ հանգուցեալի տեղ, Գօգօյեան օրիորդաց դպրոցի տեսուչհի նշանակել օրիորդ Ախաչեանին։ Այժմ մի այլ պարոն գրում է մեզ Նոր-Նախիջևանից մի նամակ և հերքում է վերոյիշեալ լուրի այն մասը, որ վերաբերում է օրիորդ Ախաչեանին, աւելացնելով որ օրիորդը ոչ թէ Թիֆլիսի, այլ Ստավրոպօլի իգական գիմնազիայումն է աւարտել իր ուսումը և ամենևին վարժ չէ ոչ հայոց լեզուին, ոչ էլ պատմութեանը։

—

ՄԵՐՎԻՑ մեզ գրում են. «Փետրվարի 2-ին Ղըզըլ-Արվատի, Ասխաբատի և Մերվի հայ վաճառականները և արհեստաւորները մօտ 400 ստորագրութեամբ մի խնդրագիր ուղարկեցին Էջմիածին, աւագ-սարգաւագ Մակար Տէր-Ոսկանեանցին յիշեալ տեղերի վրա քահանայ ձեռնադրելու մասին։»

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Ջրկինեան եկեղեցու գաւթում չուտով բացվելու է միդասարանեան աղայոց դպրոց։

—

Ամսիս 12-ին, հինգշաբթի օր, Վարդանանց տօնի օրը Մողնու Ս. Գէորգ եկեղեցում կատարվեցաւ հոգեհանգիստ Ս. Վարդանանց յիշատակին։ Քահանաներից մէկը մի քարոզով բացատրեց այդ տօնի նշանակութիւնը։ Հոգեհանգստեան ներկայ էին Գայիանեան դպրոցի աշակերտուհիները և վարժուհիները։ Հասարակութեան կատարեալ բացակայութիւնը աչքի էր ընկնում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՇԽԱՆ ԲԻՍՄԱՐԿ ԵՒ ՆՈՐ ՌԷՅԽՍՏԱԴԸ

—

Բեռլինից հեռագիրը մեզ այս քանի օրերս հետաքրքիր լուրեր բերեց։ Նոր պատգամաւորների ընտրութիւնը համարեա վերջացած կարելի է համարել,—այդպիսով մի փոքր լոյս է տարածվում զինուորական օրինագծի ապագայի վրա, որ այնքան հոգս պատճառեց իշխան Բիսմարկին և գերմանական կառավարութեանը, և այնքան աղմուկ գցեց թէ Ֆրանսիայում և թէ առհասարակ եւրոպական քաղաքական շրջաններում։ Եթէ յիրաւի զինուորական օրինագծի ճակատագիրը այնքան մեծ ազդեցութիւն ունի եւրոպական խաղաղութեան խնդրի վրա,—այդ դէպքում կը նշանակէ թէ իշխան Բիսմարկ կարող է ծափահարել՝ և նոր վիրաւորանքներ ուղղել Ֆրանսիայի հասցէին։ Գերմանական ընտրողները կրկին անգամ ապացուցեցին, որ իրանց երևակայութեան մէջ դեռ չատ մեծ է Բիսմարկի հեղինակութիւնը։ Մեր առաջ դրած է գերմանական րէյխստագի նոր պատգամաւորների ցուցակը, որ հաղորդեց մեզ հեռագիրը։ Ազգային-ազատամիտ կուսակցութիւնը նոր ընտրութիւնների մէջ աւելի յաղթող հանդիսացաւ. այդ կուսակցութիւնը Բիսմարկի կողմն է արտաքին քաղաքականութեան հարցերում։ Ազատամիտների կուսակցութիւնը, որը Բիսմարկին կատաղի ընդդիմութիւն էր ցոյց տալիս, նոր ընտրութիւնների մէջ կորցրեց 16 ձայն. կենտրոնը, որը նոյնպէս զինուորական օրինագծի խնդրում համաձայն չէր կառավարութեան առաջարկութիւններին՝ կորցրեց երեք ձայն, կորուստ ունեցան նոյնպէս և սօցիալիստների և դեմօկրատների կուսակցութիւնները։ Ընտրված են 'ի միջի այլոց և չորս լեհացի, և 15 պատգամաւորներ, որոնք դէմ են Էլզաս-Լօթարինգիայի Գերմանիայի հետ միացնելու մասին.... Զանազան պատգամաւորների թւում ընտրված են և այնպիսի անձինք, ինչպէս են՝ Ռիխտէր, Վինդհօրստ, Շտեկկեր, Բամբերգեր և այլն։ Այժմ բոլոր կասկածները արդէն փարատված են,—և գերմանական պաշտօնական մամուլը՝ հրճուանքով բացականչում է որ ս օ թ ն ա մ ե ա կ ի կուսակցութիւնը կատարեալ յաղթանակ է տարել։

Րէյխստագը գումարվելու է փետրվարի 19-ին, և ընտրված պատգամաւորներից 201 հոգի կողմնակից են զինուորական օրինագծի ս օ թ ն ա մ ե ա յ հաստատութեանը, իսկ 136 դէմ են։

Ուրեմն Բիսմարկ ունի 65 ձայների մեծ առաւելութիւն: Դա մի մեծ առաւելութիւն է րէյխստագի մէջ, և այդ առաւելութեամբ Բիսմարկ չի մոռանայ մի զօրեղ հարուած տալ իր հակառակորդներին, և առաջ տանել իր սիրած քաղաքական գաղափարները: Այդպիսով Եւրօպայի քաղաքական դրութիւնը աւելի մռայլ կերպարանք է ընդունում: Ֆրանսիան ստիպված կը լինի այս եօթն տարւայ մէջ իր հաշիւները վերջացնել: Եւ չուտով իշխան Բիսմարկ ժպիտը երեսին կը մանի րէյխստագ, արհամարհական հայեացք կը նետէ իր հակառակորդների վրայ, և իր հաւատարիմների չնորհիւ հաստատված եօթնամեակը ցոյց տալով Ֆրանսիական հանրապետութեան և գեներալ Բուլանժէին, բաց կանի պատերազմական դաշտի փակված ճանապարհները՝ 'ի մեծ թշուառութիւն ամբողջ Եւրօպայի....

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիէննայից հեռագրում են, որ Բօլգարիայում նոր յեղափոխութեան նշաններ են երևում: Այդ շարժումներին ղեկավարում է Ստօեանօվ, որը արդէն հրատարակել է մի քանի մանիֆէստներ՝ ուղղած բօլգարական ժողովրդին:

—Անգլիական պարլամենտի յայտնի անդամ Լաբուշէր իր սեփական օրգանի մէջ հետևեալ մտքերն է յայտնում ֆրանս-գերմանական յարաբերութիւնների մասին. «Ես չեմ հաւատում, որ պատերազմ կը լինի, որովհետև Ֆրանսիան պատրաստ չէ պատերազմի համար, և համոզված եմ որ Գերմանիան կը յաղթի: Վրէժխնդրութեան պատերազմի համար Ֆրանսիացիք այն ժամանակ միայն կուփ դաշտը կիջնեն, երբ Ռուսաստանի և Աւստրիայի յարաբերութիւնները լարվեն: Քանի որ Գերմանիան կը տիրապետէ Էլզաս-Լօթարինգիային, Եւրօպայի խաղաղութեանը միշտ վտանգ կը սպառնայ և բացի դրանից Ֆրանսիան և Գերմանիան միշտ ստիպված կը լինեն մեծ զօրք պահել, որ կարող է քայքայել այդ երկիրների տնտեսական դրութիւնը: Բայց ինչով պէտք է այդ բանը վերջանայ: Պատերազմո՞վ:—Ոչ: Գուցէ մի նոր փոփոխութիւն կանցի. Գերմանիան կը ստանայ Հօլլանդիան, իսկ դրա փոխարէն կը դարձնի Ֆրանսիային Էլզաս-Լօթարինգիան»:

—Թէ Բելգիայում և թէ Հօլլանդիայում պատրաստութիւններ են տեսնվում յամենայն դէպս իրանց անկախութիւնը պահպանելու համար, ըստ որում այդ փոքրիկ երկիրները բոլորովին չեն հաւատում իրանց զօրեղ հարևանների քաղաքական մեծահոգութեանը:

—Սօֆիայից հեռագրում են, որ թիւրքաց կառավարութիւնը արգելեց բօլգարական սպաներին գաղթել դէպի Թիւրքիա և բնակվել Ադրիանապօլսում:

—Պօլսից հեռագրում են Պետերբուրգի «Новое Время» լրագրին, որ այնտեղ ձերբակալվեցաւ բօլգարական ծառայութեան մէջ գտնվող կապիտան Ենակիեվ, որը ուղարկված է եղել այստեղ Սօֆիայից՝ Ցանկօվին սպանելու համար:

—Մակեդօնիայից հաղորդում են Բ. Դրան՝ որ այնտեղ ապստամբութեան համար զօրեղ պրօպագանդա է լինում: Թիւրք կառավարութիւնը խիստ միջոցներ է ձեռք առել. մեղադրվողները դատվում են զինուորական դատաստանով:

—«Pol. Corresp.» լսել է, իբրև թէ գեներալ Կաուլբարս նշանակվում է Թէհրանի ռուսաց պատերազմական գործակալ:

—Արտասահմանեան հայոց լրագիրները հաղորդում են, որ իշխանուհի Անի դը Լուսինեան, որ այժմ բնակվում է Միտիլէնի կղզում, 200 օսմանեան ոսկի է նուիրել Արմանբէգի հրկիզեալների և Փոքր-Ասիայի մի քանի տեղերի երկրաշարժից վնասվածներին: Սուլթանը Լուսինեան իշխանուհուն չնորհեց Շէֆգաթի երկրորդ կարգի նշանը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկայի Սան-Ֆրանցիսկօյից հեռագրում են, որ փետրվարի 8-ին այնտեղի օպերային թատրօնում Ադելինա Պատտի կօնցերտ տուեց: Կօնցերտի ժամանակ մի մարդ ռումբ գցեց Պատտիի վրա. սակայն ռումբը այնքան չուտ պայթեց, որ վնասեց իրան գցողին: Յայտնվեցաւ, որ այդ մարդը խելագար էր:

* * *

1789—1799 թուականի Ֆրանսիական յեղափոխութեան ժամանակ Փարիզում հրատարակվում էին 1200 լրագիրներ: Լրագիրների հրատարակիչները իրանց լրագիրներին տարօրինակ անուններ էին տալիս՝ ուշադրութիւն գրաւելու համար, օրինակ, հրատարակվում էին լրագիրներ հետևեալ անուններով. «Շատախօս», «Շուն և կատու», «Այդ անհաւատալի է», «Դեղթափ», «Նախաճաշիկ», «Դրա վրա չի կարելի ծիծաղել», «Թափառական հրէայ», «Ազգասիրական հաւ», «Սուրբ Անտօնիոսի խոզը», «Տիկին Անգօյի գդալը», «Հայրենասիրական դերձակ» և այլն:

* * *

Իտալիայի Պարմա քաղաքում նորերումս մեռաւ մի վարդապետ Աթանաս անունով, որ պատկանում էր Ակկարամբօնի մարկիզների ցեղին: Այդ վարդապետի երիտասարդութիւնը վիպական բնաւորութիւն ունի: Նա ծնվեցաւ Հռօմում: Նա մի գեղեցիկ, խելօք, աչքի ընկնող երիտասարդ էր, լաւ նուագածու, և ընդունված էր Հռօմի բոլոր սալօններում: Երիտասարդ ժամանակ նա սիրահարվեցաւ մի հասարակ ընտանիքի պատկանող օրիորդի վրա. օրիորդը իր կողմից սիրեց երիտասարդին: Սկսվեցաւ ջերմ սիրահարութիւն: Եւ հէնց այն միջոցին, երբ երկու սիրահարները ոգևորվում էին իրանց ապագայ երջանկութեամբ, մարկիզ երիտասարդի ծնողները յայտնեցին, որ այդ ամուսնութիւնը անկարելի բան է, քանի որ աղջիկը մի հասարակ ընտանիքից է: Երիտասարդը չը կարողացաւ համոզել իր ծնողներին: Յուսահատութիւնը տիրեց սիրահարներին: Մարկիզը չը կամենալով անպատուել նախապաշարված հասարակութեան աչքում իր սիրած աղջկան,—վճռեց վերջացնել իր հաշիւը նրա հետ, և ընդմիշտ հեռանալ օրիորդից: Հասաւ այդ ծանր րօպէն. մի երեկոյթի ժամանակ, երիտասարդը մօտեցաւ օրիորդին, բացատրեց նրան գործի հանգամանքները:

—Ուրեմն, դու էլ հեռանում ես ինձանից, ասաց յուսահատ օրիորդը:

Այդ խօսքերին պատասխանել չը կարողացաւ սիրահարված երիտասարդը, և խեղճն լցված աչքերով և սրտով հեռացաւ դահլիճից և ուղևորվեցաւ դէպի տուն.... Բայց փողոցում, հէնց այն տան առաջ, որտեղ երեկոյթն էր, նորան ներկայացաւ սարսափելի տեսարան.—մայթի վրա ընկած էր սիրած աղջկայ արիւնաթաթախ դիակը... Նա իրան ցած էր նետել պատչգամբից՝ հէնց այն րօպէին, երբ երիտասարդը հեռացաւ.... Այդ այնքան ազդեց երիտասարդին, որ նա մտաւ վանք, վարդապետ դարձաւ, իրան նուիրեց աստուածաբանութեան ուսումնասիրութեանը, և մինչև իր կեանքի վերջին օրը զբաղվեցաւ խեղճերի և աղքատների օգնելով....

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՓԱՐԻԶ, 11 փետրվարի: Իտալիայի հիւսիսային կողմում և Ֆրանսիայի հարաւային կողմում սաստիկ երկրաշարժ է: Նիցցայում քանդվեցաւ մի տուն, որի փլատակների տակ մնացին երեք հոգի:

ՍՕՖԻԱ, 11 փետրվարի: Բ. Դուռը պաշտօնապէս յայտարարեց Ցանկօվին, որ չէ կարող այլ ևս չարունակել նրա հետ բանակցել, որովհետև Ցանկօվ հրաժարվեցաւ ընդունել մի քանի այնպիսի առաջարկութիւններ, որ առաջ ընդունել էր: 'Ի նկատի ունենալով այդ, Բ. Դուռը երկիւղ է կրում, որ նրա հետ բանակցելով չէ կարելի հասնել բարեյաջող հետևանքների, քննվող հարցի վերջնական լուծման նկատմամբ:

ԲԵՐԼԻՆ, 11 փետրվարի: Վերջին տեղեկութիւններից երևում է, որ րէյխստագի համար ընտրված են 176 հոգի եօթնամեակի կողմնակիցներ, և 109 հոգի եօթնամեակի հակառակորդներ: Րէյխստագը գումարվելու է փետրվարի 19-ին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 փետրվարի: Լիֆլանդիայի ժանդարմների նահանգական վարչութեան գլխաւորը՝ գեներալ Լանս նշանակված է Տօմսկի նահանգապետ: «Новости» լրագիրը հաղորդում է, որ բժշկական դեպարտամենտը հաղորդեց նահանգապետներին, որ ներկայ թուականից դեղատօները կարող են հիմնել իրանց համար դեղատուններ:

ՕԴԵՍՍԱ, 12 փետրվարի: «Царица» չոգենաւի դրութիւնը անյուսալի է. Նրան դուրս հանելու համար գործ դրված միջոցները ոչինչ հետևանքի չը հասցրին. Նաւի մեծ մասը ջրով լցվեցաւ և ընկղմվեցաւ, այնպէս որ ջրից դուրս է մնացել նաւի միայն մի փոքր մասը:

ՓԱՐԻԶ, 12 փետրվարի: «Revanche» լրագրի հրատարակիչ Պէյրամօն ձերբակալված է, մեղադրվելով այնպիսի գործողութիւնների մէջ, որոնք կարող են կասկածանքի տակ դնել պետութիւնը:

ՀՌՕՄ, 12 փետրվարի: Դեպրետիս հրաժարվեցաւ նոր մինիստրութիւն կազմելուց:

ՍՕՖԻԱ, 12 փետրվարի: Ընդհատելով իր յարաբերութիւնները Ցանկօվի հետ, Բ. Դուռը այդ յարաբերութիւնները կը չարունակի բօլգարական լիազօրների և պետութիւնների ներկայացուցիչների հետ, և կուղարկէ մի կօմիսար Սօֆիա:

ՓԱՐԻԶ, 12 փետրվարի: Ի միջի այլոց երկրաշարժ եղաւ Միլանում, Տուրինում, Ջենօվայում, Սավօյայում և Նիցցայում. սաստիկ հարուածներ եղան ծովափնեայ քաղաքներում, որտեղ աւերված են չատ տներ, սպանված են չատ մարդիկ, և չատերն էլ վիրաւորված են:

ԴԱՐՄՇՏԱՏ, 12 փետրվարի: Իշխան Ալէքսանդր Բատտենբերգ ծանր կերպով հիւանդ է տենդով:

ՎԻԷՆՆԱ, 12 փետրվարի: Աւստրիական պատգամաւորների ժողովը միաձայն հաստատեց սպառազինութեան համար պահանջվող փոխառութիւնը: Ազգային պաշտպանութեան մինիստրը մի ճառ ասեց, որի մէջ յայտնեց, թէ կառավարութիւնը պատերազմական դիտաւորութիւններ չունի, այլ ձեռք է առնում միայն այնպիսի միջոցներ, որոնք պայմանաւորվում են պատերազմական և քաղաքական անհրաժեշտութեամբ:

ԲԵՐԼԻՆ, 12 փետրվարի: Յայտնի են բոլոր շրջաններում (բացի մէկից) կատարված ընտրութիւնների հետևանքները. վերջնականապէս ընտրված են,—201 կողմնակիցներ եօթնամեակի, և 136 հակառակորդներ: Պէտք է 59 կրկնաքուէարկութիւն լինի:

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

ԴՕՐՊԱՏ. Հ. Մ. Ցաւում ենք, բայց մեզ դժուար է, ժամանակ չունենալու պատճառով, հաղորդել ձեզ հայոց մասին գրված գերմաներէն գրքերի ցուցակը: Այդ մասին կարող էք տեղեկութիւն հաւաքել համալսարանական կամ հրապարակական գրադարաններում:

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍ. Ալ. Բարխ. Մեր լրագրի համարները ձեզ ուղարկված են, բայց ոչ թէ Ցովհաննէս, այլ Ալէքսանդր Բարխուդարեանցի անունով: Պատասխանեցէք. ուզո՞ւմ էք որ և Ցովհաննէսի անունով էլ ուղարկվեն:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆՈՒՄ

շաբաթ, փետրվարի 14-ին, կը տրուի, յօգուտ Հայ դրամատիկական ակումբի մայր գումարի

Ն Ո Ւ Ա Գ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

կը մասնակցեն՝ տ.տ. Տիգրանեանց, Ցեզար-Խնարօվա, Գոհարիկ, պ.պ. Կնեա, Նահապետեան, Ադամեան, Եակօվլեվ, Կնիաժին և Տէր-Դաւթեանց: Նուագահանդէսի վերջը կը լինի

Պ Ա Ր

Տոմսակները կարելի է ստանալ պ. Ծատուրեանցի խանութում և ժողովարանի շվէյցարի մօտ:

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՕՆ

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ, ԷԺԱՆԱՑՐԱԾ ԳՆԵՐՈՎ:

Շաբաթ, փետրվարի 14-ին, Հայոց դրամատիկական ակումբի խումբը ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ կը տայ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ. I) ՇԿՕԼԻ ՎԱՐԺԱՊԵՏ. վոդ. մէկ գործ. II) ԴԻՇԵՐՈՒԱՆ ՍԱԲՐԸ ԽԵՐ Է. վոդ. մէկ գործ. հեղ. Գ. Սունդուկեանի. III) ԵՐԿՈՒ ՊՕԼՍԵՑԻՔ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ, վոդ. մէկ գործ. հեղ. պ. Կիւրեղեանի. IV) պ. ԱԴԱՄԵԱՆ կը կարդայ և Տ. ԳՈՀԱՐԻԿԸ կը երգէ:

Սկիզբն է առաւօտեան $11^1/_2$-ին

COMPAGNIE DES MESSAGERIES MARITIMES
PAQUEBOTS-POSTE FRANÇAIS.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.

Հինգշաբթի, 19-ին փետրվարի, ԲԱԹՈՒՄԻՑ դուրս կը գնայ շոգենաւ PEI-HO (Պէի-Հօ) նաւապետ PELLISSIER (ՊԷԼԼԻՍԻԷ) դէպի Կ. Պօլիս և Զմիւռնիա և յարակցելով Եաֆա, Պօրտ-Սայիդ և Ալէքսանդրիա գնացող ընկերութեան շոգենաւերի հետ:

Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ԲԱԹՈՒՄ և ԲԱԳՈՒ պ. պ. ԲՈՒՐԿՀԱՐԴԻ և ԸՆԿ. իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՐԵԱՆ ՀԵԶՈՒՐԵԱՆՑԻ: 2—3

23—100

ВЫСОЧАЙШЕ Утвержденное Кавказское Товарищество торговли аптекарскими товарами въ Тифлисѣ (Графская ул., противъ Музея).

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ (Գրաֆսկայա փողոց, Մուզէյի դիմաց):

Ստացված է՝ Մալց-էկստրակտ և հացի համար կոնֆեկտներ՝ «Մի հացիր»: Ձկան իւղ՝ մաքրած և ոչ-մաքուր: Պրօվանսի ձէթ, քացախի էսէնցիա, բուսական ձէթ, ԲԵՐԺԵՐԻ ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕՍԼԱՅ, լեղակ՝ փոշիով և գնտերով. ըծեր հանելու դեղեր, կօշկամերկ և վէռնիճ կօշիկների համար. սամավարը և առհասարակ մետաղեայ գործիքները սրբելու իւղ և փոշի: ՇՎԵԴԱԿԱՆ ԳՐԵՑՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՖԻՐՄԱՅԻ ԼՈՒՑԿԻ, և տնտեսութեան ուրիշ պարագաներ: Լէնգիլի թխտենու բալզամը. թխտենու կրեմ. Էմուլսիա և Էնգլոնտի կօսմետիկական սրբիչներ, երեսի և մորթու թարմութիւնը պահպանելու համար: Կինուռէնի էլէօպատ մազերը ամրացնելու համար:

Դեղատան ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, և ԲԱԳՈՒԻ նրա բաժանմունքում:

Մի երիտասարդ՝ որ վեց տարի չարունակ ուսուցչութիւն է արել հայոց դպրոցներում, յանձն է առնում աշակերտներ պատրաստել հայոց լեզուից, թւաբանութիւնից, երգեցողութիւնից և ծխական դպրոցներում աւանդելի բոլոր առարկաներից: Պայմանների մասին հարցնել «Մշակի» խմբագրատանը:

ԿՕՖԷ ՄՕԿԿՕ

Ս. ՍԻՈՆԻ և ԸՆԿ.

(Ц. 4907). 49—50 (2)

Մարտի 1-ի վիճակահանութեան համար

ԵՂԲԱՐՑ ԾՕՎԻԱՆՕՎՆԵՐԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

(Սիօնի փողոց, քարվանսարայ Անանօվի)

ՎԱՃԱՌՈՒՄ Է խաղատոմսակներ II փոխառութեան և փոխ է տալիս նոցա գրաւականով

210 ՌՈՒԲԼԻ:

ԱՊԱՀՈՎԱՑՆՈՒՄ Է 50 կոպ. հատը: 10 տոմսակից աւելին 45 ԿՈՊ. ՀԱՏԸ. 20 տոմսակից աւելին 40 ԿՈՊ. ՀԱՏԸ: 2—8